

Granskning av kommunens och valnämndens arbete med att uppfylla Mål 16.7 i Agenda 2030 avseende främjande av valdeltagande i 2022 års val samt regeringens, riksdagens, SKR:s och statliga myndigheters direktiv och råd med detta syfte.

Syfte, bakgrund och avgränsning

Eftersom det enligt god revisionsred i kommunal verksamhet ingår i revisorers uppdrag att bidra till invånarnas tillit till kommunen och det demokratiska samhällsskicket är det motiverat att granska Valnämndens och kommunens arbete med ökat valdeltagande och delaktighet för väljarna.

Denna granskning avser Valnämndens och kommunens arbete inför valet 2022. Granskning av genomförande av detta val sker i en separat granskning och avses publiceras i närtid.

Allmänt om valdeltagande och social hållbarhet

De allmänna valen är grunden i Sveriges representativa demokratiska styrelseskick. Genom att rösta utövar medborgarna inflytande över beslutsfattandet och får möjlighet att utkräva ansvar av de folkvalda. Ett högt valdeltagande gör att fler röster och olika perspektiv framträder. Det gör att valresultatet bättre återspeglar hela befolkningens åsikter och intressen. Detta ökar sannolikheten att problem blir ordentligt belysta och att politiska beslut accepteras och genomförs.

Agenda 2030:s Mål 16 | Fredliga och inkluderande samhällen och särskilt delmålet 16.7 säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer implicerar aspekter på valdeltagande. SKR skriver på sin webbplats *Medborgares möjlighet till inflytande och delaktighet i det lokala samhällets utveckling har blivit en allt viktigare fråga för kommuner och regioner, dels för att skapa tillit till det demokratiska systemet och för att utveckla ett hållbart samhälle.*

Ur ett demokratiperspektiv är det fundamentalt att medborgare känner tillit till olika samhällsliga institutioner, Nivån på valdeltagande är mått på denna tillit och på social hållbarhet.

Tidigare granskning

Föregående mandatperiods revisorer i Huddinge kommun bedömde att en granskning behövde ske avseende hur kommunens valnämnd arbetade med och förberedde den verksamhet samt de rutiner och processer som var aktuella i

samband med valet. Ett vidare syfte med granskningsuppdraget till KPMG var att bedöma huruvida arbetet och förberedelserna har varit ändamålsenliga.

KPMG:s slutsatser var att valet 2018 på det stora hela fungerade tack vare att det finns en väl etablerad kunskap och erfarenhet av att planera och genomföra val i Huddinge kommun. KPMG fann dock även att denna förmåga i huvudsak var erfarenhetsbaserad och i stor utsträckning vilade på tillgången till historisk kunskap hos ett begränsat antal nyckelpersoner utanför valkansliets verksamhet.

Som brister påpekades att det saknades dokument som på ett sammanhållet och kronologiskt sätt förmår beskriva rutiner, aktiviteter, roller och ansvar som behövs för valets planering och genomförande. Organisering, planering och genomförande av val försvårats av denna brist. Dessutom gjorde KPMG bedömningen att organiseringen, planeringen och genomförandet av valet i alltför stor utsträckning är beroende av tidigare erfarenheter och tillgång till kompetens hos nyckelpersoner, vilket skapar sårbarhet vid sjukdom och personalförändringar. Även avseende utbildning och rekrytering av valförrättare fann KPMG vissa brister.

KPMG:s granskning omfattade inte arbete med att främja valdeltagande och logistik kopplad till genomförande av valet. Inga personer som arbetat operativt med valet intervjuades utan endast valnämndens ordförande, vice ordförande, kanslidirektören och utvecklingsansvarig, vilket resulterade i en granskning med tveksam kvalitet avseende avgränsning och urval avseende intervjuade tjänstepersoner. Övriga ofullständigheter i KPMG:s granskning var att de inte granskade kommunikationsarbetet och underlät också att använda innehållet i dokumentet Uppföljning och utvärdering av genomförandet av de allmänna valen 2018 Dnr KS-2018/541.121.

I sitt svar instämde Valnämnden i KPMG:s bedömningar och beslutade att

1. En sammanhållen dokumentation i enlighet med rekommendationerna i revisionsrapporten skulle utarbetas inför nästkommande ordinarie val 2022.
2. Dokumentet "Lokala instruktioner – valdagens arbete" skulle förtydligas vad avser målgrupp och syfte.
3. Inför valet 2022 kommer initiera en översyn i syfte att säkra tillräckliga resurser till valkansliet i enlighet med denna revisionsrapport, tidigare genomförd utvärdering samt kommande resursdiskussioner i valnämnden.

Främjande av valdeltagande i samhället

Regering och riksdag

Konstitutionsutskottet uppdrog 2008 till Institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) vid Uppsala universitet att låta genomföra en forsknings- och kunskapsöversikt över demokratiseringsmetoder. 2009 överlämnades rapporten Demokratipolitikens metoder - Insatser för ett ökat valdeltagande – en kunskapsöversikt till KU och regeringen. Rapporten beskriver hur valdeltagandet kan påverkas i positiv riktning, i synnerhet med metoder som innebär ”sociala möten” med enskilda väljare. Både utvärderingarna och internationell forskning inom området visade enligt IBF att dessa metoder är mer effektiva än masskommunikation och andra traditionella metoder när syftet är att öka valdeltagandet. Erfarenheterna visar också att insatser riktade gentemot särskilda grupper är mer effektiva än allmänna informationsinsatser.

En annan slutsats i rapporten är att demokratipolitiken bör formuleras som en strävan efter att stärka de egenskaper hos det politiska systemet som kan motiveras utifrån demokratiska principer. Utifrån idén om politisk jämlikhet är det avgörande hur valdeltagandet fördelas och vilka möjligheterna är för olika samhällsgrupper att delta i valet. Det innebär att högt valdeltagande i delar av kommunen inte kompenseras lågt valdeltagande i andra kommuner.

SOU 2022:28 Vår demokrati – värd att värna varje dag ger mer läsvärd information. Den finns på länken: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.regeringen.se/49c6c5/contentassets/1c02dd0d709648efa9828697dceflf97/var-demokrati--vard-att-varna-varje-dag.-volym-1-sou-202228.pdf](https://www.regeringen.se/49c6c5/contentassets/1c02dd0d709648efa9828697dceflf97/var-demokrati--vard-att-varna-varje-dag.-volym-1-sou-202228.pdf).

På regeringens uppdrag har genomförts fler demokratifrämjande insatser, där delmål bland annat varit att öka valdeltagandet, 2008/09:RFR410 (riksdagen.se). Även 2014 års demokratiutredning Låt fler forma framtiden! (regeringen.se) framhåller att ett delmål för att uppnå demokratipolitiken bör vara ett högt och jämlikt valdeltagande och för att uppnå ett sådant delmål behövs ett arbete för att främja detta syfte.

SKR

SKR skriver i skriften Valets utmaningar - *Kommunerna har här ett stort och avgörande ansvar för rättssäkerheten och därmed att legitimiteten säkerställs. Ett högt valdeltagande är en indikator på att demokratin fungerar. Medborgarna har alternativ som de finner mödan värd att rösta på eller vill helt enkelt markera att röstandet är en viktig del av medborgarskapet och ett uttryck för att man stöder det demokratiska systemet.*

I SKR:s skrift anges fyra huvudskäl för att människor avstår från att rösta

- Låg kunskap om när, var och hur man röstar och om att man har rösträtt samt okunskap om hur valresultatet påverkar politiska församlingar, vilken typ av beslut som fattas, dvs det demokratiska systemet.
- Lågt politiskt intresse/begränsade kunskaper om partier och politik.

- Lågt förtroende för politiker och för deras vilja att lyssna på medborgarna liksom för deras förmåga att sköta sitt uppdrag.
- Svag tilltro till att själv sätta sig in i, förstå och påverka politiska beslut.

[.https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/valetsutmaningarinspirationsskriftforfortroendevalda.65722.html](https://skr.se/skr/tjanster/rapporterochskrifter/publikationer/valetsutmaningarinspirationsskriftforfortroendevalda.65722.html)

SKR skriver mer om valdeltagande på sin webbplats. Här finns exempel på hur kommuner agerat för att öka valdeltagandet men inget skrivs om SKR:s egna insatser för att öka valdeltagandet.

Avseende ansvaret för att öka valdeltagandet skriver SKR: *Ett högt och jämlikt valdeltagande ger legitimitet åt den politik som förs. Därför är arbetet med att människor ska finna det mödan värt att rösta är ständigt aktuell. Valets huvudaktörer är de politiska partierna men kommuner, landsting och regioner kan också arbeta för att fler väljare utnyttjar sin rösträtt. En helt grundläggande faktor är en välfungerande valadministrationen. Det får aldrig råda något tvivel om att alla röster räknas och bedöms på ett korrekt sätt.*

I SKR:s skrift Valets utmaningar anges fem viktiga områden för ett högt och jämlikt valdeltagande i vilka kommuner, landsting och regioner bör arbeta för att få fler väljare att utnyttja sin rösträtt. Enligt SKR är några områden som är särskilt viktiga för att nå ett högt och jämlikt valdeltagande. Dessa är att underlätta förtidsröstning, informera om rösträtten, informera om vilka som styr, samarbeta med civilsamhället och att stärks skolans demokratiuppdrag.

Dessa åtgärder som SKR beskriver ligger inom kommuners ansvarsområde och är inte de politiska partiernas ansvar.

Statliga myndigheter

Valmyndigheten

Valmyndighetens primära uppdrag är att se till att Vallagen följs av valnämnder och kommuner. Vallagen reglerar själva valförfarandet vilket innebär att valnämnderna i landets genom vallagen inte tydligt ålagts något ansvar för att öka valdeltagandet. Indirekt finns dock ett ansvar eftersom valnämnderna ansvarar för att informera om hur man röstar, tillhandahåller material och lokaler med öppettider som ger goda möjligheter att rösta.

Enligt förordningen (2007:977) med instruktion för Valmyndigheten ska Valmyndigheten ansvara centralt för genomförandet av val och folkomröstningar och i övrigt fullgöra de uppgifter som den centrala valmyndigheten har enligt lag eller förordning. Valmyndigheten säger sig sträva mot att öka tillgängligheten i svenska val och erbjuda väljarna information om det svenska valsystemet. Valmyndighetens arbete ska leda till att det är enkelt att rösta, både i Sverige och i utlandet. Väljarna ska få den information och hjälp som de behöver för att kunna rösta. Slutsats av detta är att även om valmyndigheten inte ålagts ett formellt ansvar för att verka för ökat valdeltagande så finns en korrelation mellan valdeltagande och valmyndighetens strävanden.

Av länsstyrelsernas regleringsbrev framgår att de ska främja arbetet med Agenda 2030, **Ändringsbeslut 2022-11-17 Myndighet länsstyrelserna - Ekonomistyrningsverket (esv.se)**. I första punkten A. Nationella mål skrivs att: *Länsstyrelserna ska främja arbetet med Agenda 2030 och i samverkan med andra aktörer i länen bidra till att genomföra FN:s globala mål för hållbar utveckling på en regional och lokal nivå samt redovisa utvecklingen i respektive län.*

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor - MUCF

MUCF förmedlar EU-bidrag till främjande av ungas valdeltagande som även kan sökas av kommuner. Jönköpings kommun har fått två bidragsposter om 8 892 € och 26 919 €. Sundsvalls kommun 84 465 €, Lomma kommun 15 800 €, Borås Stad 125 135 €, Stockholm stad 48 281 €, Haninge kommun: 23 500 €, Örnsköldsviks kommun: 38 808 € och Göteborgs stad 20 648 €.

Huddinge kommun har enligt MUCF inte fått denna typ av bidrag. Enligt andrahandsuppgift har kommunen sökt men inte beviljats bidrag. Oklart är hur ansökan utformats och skäl till att MUCF avslagit ansökan.

MUCF listar på sin webbplats ett antal exempel på insatser för att främja valdeltagandet. Listan innehåller dock inga aktiviteter som MFD själv genomför. Myndigheten för delaktighet nämner på sin webbplats ett antal initiativ för att främja valdeltagande i Falu, Täby, Södertälje, Uppsala, Håbo, Västerås och Halmstad. Åtgärderna varierar från valambassadörer/informatörer, valcafé, podcast, filmer, tidning, broschyrer, valinformatörer, anpassningar av vallokaler, provval på äldreboenden, VR-simulerad upplevelse av vallokalen, ”praktiska sysslor inför och efter valdagen” till informationsvideos om valet och hur man röstar. Dessa insatser förefaller i begränsad utsträckning av karaktären ”sociala möten” med enskilda väljare på sätt som beskrivs i rapporten till KU.

Södertälje kommun beslutade 2021 om en mer omfattande åtgärdsplan <https://www.sodertalje.se/kommun-och-politik/for-medborgare/demokrati/val2022/atgardsplan-val2022/>.

Utfallet för insatserna som genomförts i dessa kommuner är svåra att analysera men följande siffror från Valmyndigheten indikerar att det nominella valdeltagandet minskade mindre i Södertälje än i Västerås, Stockholm, Halmstad och Göteborg. Möjliga slutsatser är dels att kommuner med förhållandevis lågt valdeltagande drabbas mer av nationella trender medan kommuner med högt valdeltagande påverkas i mindre omfattning, dels att insatser för att främja valdeltagande av det slag som Södertälje beslutat begränsar trendens påverkan.

Kommun	Valdeltagande		Minskning 2022	
	2022	2018	Diff 22-18	Procentuellt
Södertälje	65,35	69,89	-4,54%	-6,50%
Västerås	78,73	84,02	-5,29%	-6,30%
Stockholm	78,3	83,52	-5,22%	-6,25%
Halmstad	80,1	85,08	-4,98%	-5,85%
Göteborg	76,49	81,05	-4,56%	-5,63%

Visby	79,59	83,9	-4,31%	-5,14%
Uppsala	82,3	86,4	-4,10%	-4,75%
Håbo	82,83	85,88	-3,05%	-3,55%
Täby	85,6	88,67	-3,07%	-3,46%
Umeå	84,1	87,03	-2,93%	-3,37%
Falun	85,3	86,86	-1,56%	-1,80%

Myndigheten för delaktighet - MFD

Myndigheten för delaktighet skriver på sin webbplats att valdeltagandet och den demokratiska delaktigheten är sämre bland personer med funktionsnedsättning jämfört med övriga befolkningen. Bristande tillgänglighet i vallokalerna är en bland många orsaker. Vallokalerna kan ha fysiska hinder och kognitiva brister. Personer med psykisk funktionsnedsättning saknar ofta resurser att ta plats i samhället. Särskilt lågt är valdeltagande bland personer med synsvårigheter, nedsatt rörelseförmåga, svåra besvär av oro, ångest och ängslan samt stora problem på grund av en neuropsykiatrisk diagnos.

MFD redovisar dock inga åtgärder på sin webbplats.

Övriga aktörer

Utbildningsradion (UR) producerade fyra avsnitt om politik och demokrati inför valet riktade till elever på gymnasiesärskolan och särvox. Vidare gjorde Studieförbundet vuxenskolan en satsning med studiecirkelarna Mitt val om demokrati och politik på lättförståelig svenska och tidningen 8 Sidor bidrar med lättläst journalistik där fler får en chans att förstå vad som sker i samhället. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF hade också ett fokus på att förmå särskolor och gymnasiesärskolor att delta. Sammantaget har dessa organ således fokuserat på en tämligen avgränsad sektor med förhållandevis ineffektiva upplägg.

Ungas benägenhet att lyssna på radio och läsa tidningar är liten liksom benägenheten att delta i studiecirkel. Det är därför knappast överraskande om det visar sej att denna typ av insatser gett minimalt resultat avseende valdeltagande.

I en avhandling från **Stockholms universitet**

(<https://www.forskning.se/2021/11/11/lagre-valdeltagande-invandrare-religiosa/>) skrivs att invandrare i Sverige som är aktiva i en religiös organisation i lägre utsträckning deltar i det politiska livet än de som inte är religiöst aktiva. Avhandlingen visar också att deltagandet i politiken generellt är lägre bland invandrare än bland infödda svenskar, något som i stort kan förklaras utifrån socioekonomiska skillnader i inkomst, utbildningsnivå och högre arbetslöshet.

Enligt Institutionen för kultur och samhälle (IKOS) vid **Linköpings universitet** är utbildning, inkomst och yrke är faktorer som spelar in i vem som deltar politiskt. Resursstarka grupper röstar i störst utsträckning dvs högutbildade, höginkomsttagare, tjänstepersoner och fulltidssysselsatta. <https://liu.se/nyhet/vem-rostar-i-sverige>

Problematik avseende valdeltagande i Huddinge.

Valdeltagandet i i Huddinge vid 2018 års val var 78,88%. I riket var motsvarande siffra 83,75%. Vid 2022 års val sjönk valdeltagandet i Huddinge till 74,26% och i riket till 80,49% - minskningar med respektive 5,86% och 3,89%.

Minskningen av valdeltagandet i Huddinge kan därför delvis förklaras med en nationell trend men eftersom valdeltagandet i kommunen minskat signifikant mer än valdeltagandet i riket finns sannolikt ytterligare orsaker av betydelse. Skillnaden i valdeltagande mellan Huddinge och riket ökade med c: a 2 %.

Siffror från Valmyndigheten för Huddinges valdistrikt

	2022 års valdeltagande			2018 års valdeltagande			Ökning /minskning
	Röster	Röstbe- rättigade	Valdel- tagande	Röster	Röstbe- rättigade	Valdel- tagande	
Västra Skogås norra	840	1489	56,41%	906	1339	67,66%	-11,25%
Västra Skogås centrum	850	1618	52,53%	1037	1637	63,35%	-10,81%
Flemingsberg södra	664	1455	45,64%	694	1231	56,38%	-10,74%
Visättra	671	1298	51,69%	612	1000	61,20%	-9,51%
Vårby gård västra	499	1462	34,13%	653	1512	43,19%	-9,06%
Östra Skogås södra	1040	1438	72,32%	1156	1430	80,84%	-8,52%
Vårby gård centrum	746	1597	46,71%	875	1592	54,96%	-8,25%
Vårby gård östra	749	1572	47,65%	909	1637	55,53%	-7,88%
Kästa	697	1073	64,96%	726	997	72,82%	-7,86%
Visättra östra	699	1322	52,87%	777	1282	60,61%	-7,73%
Haga	665	1268	52,44%	666	1108	60,11%	-7,66%
Vårby gård	567	1081	52,45%	598	1002	59,68%	-7,23%
Smista västra	814	1171	69,51%	880	1151	76,46%	-6,94%
Östra Skogås centrala	871	1174	74,19%	940	1163	80,83%	-6,63%
Visättra-Björnkulla	454	1014	44,77%	498	971	51,29%	-6,51%
Trångsund centrum	997	1525	65,38%	1084	1508	71,88%	-6,51%
Flemingsberg norra	456	890	51,24%	533	933	57,13%	-5,89%
Grantorp östra	703	1706	41,21%	766	1627	47,08%	-5,87%
Smista östra	1114	1558	71,50%	1158	1498	77,30%	-5,80%
Västra Skogås södra	585	1009	57,98%	627	995	63,02%	-5,04%
Grantorp norra	681	1300	52,38%	780	1359	57,40%	-5,01%
Glömsta N	789	1090	72,39%	1413	1839	76,84%	-4,45%
Länna	1394	1913	72,87%	1147	1484	77,29%	-4,42%
Huddinge c	862	1252	68,85%	1329	1817	73,14%	-4,29%
Utsälje centrala	1014	1206	84,08%	1051	1196	87,88%	-3,80%
Källbrink	1025	1180	86,86%	1572	1735	90,61%	-3,74%
Visättra västra	831	1565	53,10%	866	1527	56,71%	-3,61%
Vidja-Mellansjö- Svartvik	916	1305	70,19%	853	1156	73,79%	-3,60%
Kvarnbergsplan	845	1123	75,24%	916	1166	78,56%	-3,31%
Vårdkasen-Rosenhill	1052	1337	78,68%	1075	1312	81,94%	-3,25%

Segersminne	924	1076	85,87%	912	1024	89,06%	-3,19%
Hammartorp	1039	1450	71,66%	1067	1429	74,67%	-3,01%
Stuvsta centrum	948	1149	82,51%	926	1083	85,50%	-3,00%
Myrängen-Högmora	1532	1818	84,27%	1191	1369	87,00%	-2,73%
Kråkvik-Kungens kurva	1368	1753	78,04%	1351	1675	80,66%	-2,62%
Tomtberga N	927	1282	72,31%	1038	1387	74,84%	-2,53%
Sörskogen	781	919	84,98%	799	915	87,32%	-2,34%
Vistaberg	1354	1565	86,52%	1322	1488	88,84%	-2,33%
Snättringe gård	1048	1191	87,99%	1031	1142	90,28%	-2,29%
Stortorp	1027	1310	78,40%	1046	1298	80,59%	-2,19%
Utsälje	1216	1401	86,80%	1197	1353	88,47%	-1,67%
Balingsnäs	1156	1299	88,99%	1146	1264	90,66%	-1,67%
Kynäs	1457	1690	86,21%	1438	1638	87,79%	-1,58%
Fridhem	1288	1489	86,50%	1256	1429	87,89%	-1,39%
Myrstuguberget	548	872	62,84%	567	886	64,00%	-1,15%
Fållan-Nytorp	1340	1611	83,18%	1338	1589	84,20%	-1,03%
Stensängen	873	1002	87,13%	871	990	87,98%	-0,85%
Milsten	1114	1238	89,98%	749	825	90,79%	-0,80%
Solgård	1248	1518	82,21%	1469	1776	82,71%	-0,50%
Segeltorp centrum	1090	1248	87,34%	1089	1241	87,75%	-0,41%
Hörningsnäs	1101	1240	88,79%	1663	1865	89,17%	-0,38%
Östra Skogås norra	1192	1470	81,09%	1210	1491	81,15%	-0,07%
Sjöängen	1098	1223	89,78%	1050	1174	89,44%	0,34%
Gladökvärn-Lissma-Ådran	958	1247	76,82%	877	1147	76,46%	0,36%
Fullersta gård	956	1129	84,68%	1324	1678	78,90%	5,77%
Fullersta torg	889	1139	78,05%				Ny valkrets
Glömsta S	839	1077	77,90%				Ny valkrets
Storängen	864	1157	74,68%				Ny valkrets
Tomtberga S	1024	1366	74,96%				Ny valkrets

Enligt Valmyndigheten har således valdeltagandet minskat i 57 av Huddinges valdistrikt och ökat i endast tre. Siffrorna visar entydigt att Valnämndens, kommunens och de politiska partiernas arbete med att främja valdeltagande misslyckats.

Minskningen är i Huddinge större än i riket som helhet och de valdistrikt som minskade mest är belägna i Skogås/Trångsund, Vårby Gård, Smista och i området Flemingsberg/Visättra/Grantorp/Kästa. Sju valdistrikt har lägre än 50% valdeltagande och fyra har drygt 90% valdeltagande, vilket innebär avsevärd politisk ojämlikhet mellan olika delar av kommunen.

Valnämndens ansvar och arbete inför 2022 års val.

Vallagen Kap 3 3 § stadgar *I varje kommun ska det finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.*

Det innebär tämligen entydigt att Valnämnden även har ansvar för arbetet med att främja valdeltagande. Att arbeta för att främja valdeltagandet är även en del av Agenda 2030 Mål 16.7 som är beslutade i riksdagen och KF.

TDB utarbetade en handlingsplan för ökat valdeltagande som innehåller följande förslag till insatser för ökat valdeltagande i Huddinge kommun 2022.

Insats för ökat valdeltagande	Ansvar	Uppföljning från 2018 inför 2022
Skolval, fördjupningar, debatter (filmade) Ökat antal förtidsröstningslokaler med kvällsöppet	(Inom ramen för skolväsendets nationella uppdrag) Gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen Trygghets- och delaktighetsberedningen Valkansliet	Goda resultat vid genomförande 2018. Goda resultat vid begränsat genomförande 2018
Information om valet, vallokaler, förtidsröstning på flera språk (även med hörseltolkning och på lätt svenska) på webb, i sociala medier och i samband med events. Info till lokala media om Huddinges arbete för att ge förutsättningar för ökat valdeltagande	Kommunikation Valkansli Kommunikation	Goda resultat vid begränsat genomförande 2018 Goda resultat vid genomförande 2018.
Valvärdar språkkunnig personal, med serviceuppdrag i enlighet med förändrade lagkrav. Alternativt Förstärkt bemanning röstmottagare.	Valkansli	Goda resultat avseende förstärkt bemanning röstmottagare vid genomförande 2018
Utbildning av servicecenter för att ge service till personer som sällan har kontakt med kommunen.	Valkansli	Goda resultat vid genomförande 2018
Information till elever inom SFI om valet, vallokaler, förtidsröstning på flera språk.	(Inom ramen för skolväsendets nationella uppdrag) Gymnasie- och arbetsmarknadsförvaltningen	Goda resultat vid begränsat genomförande 2018

Fokus på valet i tidningen Vårt Huddinge utgåvor under 2022.	Kommunikation	Goda resultat vid genomförande 2018
Studiecirklar för personer med intellektuell funktionsnedsättning ("Mitt val").	Valkansliet i samarbete med studieförbund.	Goda resultat vid genomförande 2018
Aktiviteter kring valet på kommunens folkbibliotek (seniormässa, språkcafé).	Valkansliet, kultur- och fritidsförvaltningen	Goda resultat vid genomförande 2018
Valdialog i olika kommundelar.	Trygghets- och delaktighetsberedningen, Valkansliet i samarbete med civilsamhället.	Goda resultat vid genomförande 2018
Kvalitetssäkra tillgänglighet till val- och röstningslokaler, i enlighet med checklista från myndighet för delaktighet.	Valkansli	Goda resultat vid begränsat genomförande 2018
Ambulerande röstmottagare till särskilt boende och institutioner (lagkrav).	Valkansli	Goda resultat vid begränsat genomförande 2018
Rekrytering av röstmottagare med språkkunskaper.	Valkansli	Genomfört med goda resultat 2018
Beredskap att ta fram skyltar till val- och förtidsröstningslokaler på flera språk.	Valkansli	Genomfört med goda resultat 2018.
Marknadsföring av webbsändningar av kommunfullmäktige.	Kommunikation	Ny aktivitet
Beslut att skapa nya mindre valdistrikt till val 2022.	Valkansli	Genomfört.

Flera av dessa insatser har, enligt ansvarigt kommunalråd, inte genomförts. Enligt uppgift beror det på tveksamheter hos berörda tjänstepersoner om sin roll i detta arbete. Kolumnen Ansvar utpekar Valkansliet som ansvarig på fler punkter än vad som är självklara för en valgenomförandeorganisation.

Tilläggas bör att TDB är en beredning för frågor avseende trygghet och delaktighet vilket innebär att handlingsplanen är att betrakta som ett underlag för beslut i KS och Valnämnden. TDB har inte eget mandat att fastställa styrdokument eller att allokera personella resurser inom förvaltningarna.

I handlingsplanen för ökat valdeltagande 2022 står att de politiska partierna har ansvaret för att mobilisera väljarna, vilket sannolikt har bidragit till att insatser

uteblivit. I Valnämndens protokoll från 2022-01-20 upprepas detta: Här skrivs att *i handlingsplanen finns även en tydlig definition av två olika ansvar, politikens ansvar att mobilisera väljare och tjänstemannaansvaret att möjliggöra valdeltagandet.*

Förutom att det är tveksamt enligt vallagen så har inte politiska partier något formellt krav enligt lag eller förordning att verka för att öka valdeltagandet i allmänhet. Partierna har de uppgifter som de själva definierar men gemensamt är att de finns till för att driva och genomföra sin egen politik. Detta innebär att de arbetar för att mobilisera röster för sitt eget parti och inte för andra partier. Ett ökat valdeltagande i valdistrikt med lågt valdeltagande ger erfarenhetsmässigt de vänsterorienterade partierna signifikant fler röster än de högerorienterade. För den styrande minoriteten i Huddinge innebar detta motiv för att begränsa förvaltningarnas arbete med att genomföra handlingsplanen. Följaktligen finns inom kommunens organisation en konfliktsituation rörande ”vem som ska göra jobbet” som påverkat genomförande av valfrämjande åtgärder.

Samtidigt skrivs i handlingsplanen att tjänstepersoner i Huddinge kommun har en viktig roll dels när det gäller valets genomförande, dels avseende institutionella och i viss mån de kontextuella faktorerna för att bidra till förutsättningar för ett ökat valdeltagande. I klartext innebär det att ju mer möjligheter det finns att rösta ju mer ökar valdeltagandet.

Vidare skrivs i handlingsplanen att *kommunen kan bidra till kunskap om det demokratiska systemet och dess processer. I detta kan rymmas information via olika kanaler och på olika språk om var, hur och vilka som kan och får rösta. Ungdomar, utrikesfödda samt människor med funktionsnedsättningar behöver möjligheter till denna kunskapsinhämtning.*

Kommunorganisationen kan skapa forum för dialog för att öka kommuninvånarens intresse för den politiska processen. Ett exempel på forum är demokratidagar och årligen återkommande dialoger mellan skolelever och förtroendevalda.

Med utvecklingen av den digitala tekniken finns också möjligheter att kommunen via hemsida och sociala medier sprida debatter och information om valet.

I Valnämndens verksamhetsplan för 2022 finns mål att öka valdeltagandet som uttrycks enligt följande:

Valnämnden verkar för ett högt valdeltagande under demokratiska former. Det sker genom en ändamålsenlig valdistriktsindelning, tillgänglighetsanpassade vallokaler och förtidsröstningslokaler som är lätta för Huddingeborna att nå. Kunskapen om allmänna val ska höjas genom informationssatsningar samt ökad kommunikation mot olika målgrupper och information på flera språk.

Nämndens uppdrag till förvaltning: Genomföra en analys av ett urval av de kommuner som har haft den största ökningen mellan de två senaste valen och vad har de gjort för att åstadkomma den ökningen.

Under rubriken *Riskreducerande åtgärder* finns följande tabell:

Mål / process	Risk	Åtgärd
Resursanvändning	Risk att det inte finns tillräckliga personella resurser utifrån att det inte går att tillgå resurser från andra förvaltningar	Genomföra dialog i kommunkoncernens ledningsgrupp
Resursanvändning	Risk att kritiska resurser inte avlastas i sina ordinarie uppdrag och därmed inte kan utföra sitt uppdrag inom ramen för de allmänna valen	Dialog och tydlighet i roll och ansvar samt säkerställa överenskommelse med berörd chef
Deltagande i val	Risk för att valdeltagande inte ökar från föregående val utifrån brist på utökad möjlighet till förtidsröstning i alla kommundelar	I samarbete med civilsamhälle, näringsliv och internt i kommunen bredda möjligheten till lokaler i samtliga kommundelar
Deltagande i val	Risk för att det inte finns utrymme för avskärning av valsedlar i val- och röstningslokaler med anledning av lokalerna inte är tillräckligt stora	Fler förtidsröstningslokaler som säkerställer att det inte är lika många personer som röstar på valdagen
Deltagande i val	Risk för förtroendeskada på grund av påverkanskampanjer	Arbete utifrån valmyndighetens rekommendationer

Såväl i handlingsplanen som verksamhetsplanen skrivs tydligt en del om dialoger av olika slag. Dock förefaller det av Valnämndens protokoll att döma att de inte genomförts eller misslyckats. Inget av Valnämndens protokoll under 2022 nämner detta ämne och inga resultat redovisas.

Denna brist finns även avseende rapportering av genomförda insatser för samarbete med civilsamhälle, näringsliv samt internt i kommunen avseende breddning av möjligheten att avge förtidsröster.

Den femte raden – arbete utifrån valmyndighetens rekommendationer - redovisas inte heller i protokoll från Valmyndighetens myndigheter. Vad detta arbete innebär är oklart – rekommendationer till kommuner inom detta ämne finns inte på Valmyndighetens webbplats.

Kommunens kommunikation till väljarna inför valet 2022

Av kommunikationssektionens slutrapport av valet framgår att:

- Kommunikationssektionen är övertygad om att det hade gynnat väljarna och Huddingefamiljen om Handlingsplanen för ökat valdeltagande (KS-2021/2417) hade fått vara en del i målbeskrivningen i valarbetet. Alla kan inte ta till sig information på samma sätt och det är en myndighetsansvar att anpassa informationen efter mottagaren.
- För att bidra till rekrytering av röstmottagare har kommunikationssektionen annonserat på medier med begränsad räckvidd.
- Inte genomfört planerad utdelning av 2 000 flyers om vallokaler och förtidsröstning på olika språk senast två veckor före valet.
- Delat ut 1 000 flyers med valinformation på event och i olika delar av Huddinge på Huddingedagen och i samband med Vårbys 50-årsfirande. Dessa har också funnits på bibliotek, Servicecenter och i kommunhusets entré. Hur många som tagit del av informationen har inte kunnat mätas.

- Lagt ner betydande insatser på yttre skyltning beroende på att Valmyndigheten uppdaterat sin grafiska profil som krävde nödlösningar för att spara kalendertid. Skyltteamets problem hade minskat avsevärt om planering och förarbeten skett i tid för att kunna upptäcka och vidta åtgärder. Detta har medfört att en del skyltar har varit för små och lett till att väljare haft svårt att hitta.
- TikTok och andra sociala medier som förstagångsväljare använder har inte utnyttjats. Räckvidden på inläggen på Facebook och Instagram var begränsad – mindre än 5% av de valberättigade läste dessa 21 inlägg.
- Lagt upp en ”puffar” (en länk med bild) på förstasidan på huddinge.se som ledde till huddinge.se/val. (Oklart hur många som läst dessa)
- I fyra nummer av gratistidningen Vårt Huddinge har artiklar om valet införts och i Mitt i Huddinge har annonser införts varje vecka utifrån olika perspektiv.
- Skapat tryckta och digitala affischer för att rekrytera röstmottagare på Södertörns högskola, digitala affischer riktade till förstagångsväljare som skyltats på Servicecenter och bibliotek samt formgivit och tryckt material till vallokaler och röstmottagarna.
- Producerat affischer och inlägg i sociala medier inför valdialogerna i Vårby, Skogås och Flemingsberg
- Inte skickat ut planerat sms till Huddingebor på grund av osäkerhet om GDPR-regelverket tillät valt upplägg och distribuerande företag.
- Att tiden för insatser i valkommunikationen har varit allt för begränsad på grund av att hela projektet började alldeles för sent och att en av följderna blev att Kommunikationssektionens strategiska kompetens inte kunde tas tillvara fullt ut på grund av tidsbrist.

Analys

Värnande av demokrati i allmänhet och värnande av det demokratiska samhällsskicket i synnerhet är del av Mål 16 i Agenda 2030. Skäl till detta är att endast demokratiskt styrda samhällen ger inkluderande och fredliga samhällen.

Omfattningen av deltagande i val är korrelerat till invånarens tillit till samhällets institutioner. Lågt valdeltagande är menligt för ett gott samhälle.

Enligt för ämnet relevanta myndigheter och andra aktörer samt regering och riksdag ska även kommuner bidra till valdeltagande vilket medför att ett ansvar för Valnämnden att hantera även detta och inte bara genomförande av själva valen.

Valnämnden rapporterar direkt till KF och tillhör på liknande sätt som revisorerna inte kommunen. Det innebär att valnämnden kan genomföra åtgärder för ökat valdeltagande med hjälp av andra resurser än kommunens anställda. Det innebär vidare att de arbetsuppgifter som kommunanställda av varierande skäl inte vill, bör eller kan genomföra utan hinder kan uppdras åt ideella och politiska organisationer samt företag med specialistkompetens inom de insatser som valnämnden beslutar.

En del åtgärder av valdeltagandefrämjande slag kunde sannolikt inte genomföras utan medverkan eller samarbete med kommunanställda. Exempel på detta är informationsåtgärder i skolor och SFI och en hel del annan information till invånarna, tillgänglighet för röstning m.m. i enlighet med vad som skrivits ovan.

Valnämnden ansvarar enligt vallagen för frågor rörande allmänna val och inga frågor är undantagna från detta ansvar. Valnämnden har delegerat frågor avseende genomförande av valet till valkansliet och till ordföranden vid allmänna valen 2022 men inte frågor och aktiviteter avseende främjande av valdeltagande.

Ur organisatoriska skäl kan det vara lämpligt att Valkansliets uppdrag renodlas till själva genomförandet och att arbete med främjande av valdeltagande utgör ett annat uppdrag med Valnämnden som huvudman. Det senare arbetet bör fortgå kontinuerligt som del av kommunens arbete för social hållbarhet.

Sammanfattande slutsatser

- Valnämnden har tolkat sitt uppdrag enligt Vallagen att sköta frågor avseende främjande av valdeltagande på ett tveksamt sätt. Vallagen stadgar att Valnämnder hanterar alla frågor rörande val och Agenda 2030 mål 16.7 medför att även Valnämnden har ansvar för att bidra till ökat valdeltagande i valdistrikt med lågt valdeltagande i tidigare val.
- Som ovan beskrivits så har kommuner ansvar för främjande av valdeltagande, dels till följd av ansvaret att arbeta för att social hållbarhet och Agenda 2030 mål 16.7 och dels till följd av vad regering, riksdag, SKR och ovannämnda statliga myndigheter påtalat. Valnämnden har brustit i sitt arbete att se till så att aktiviteter med detta syfte har kunnat genomföras. Av protokoll från valnämndens möten framgår att delegation till valkansliet inte har omfattat att driva sådana aktiviteter utan avgränsats till genomförande av valet.
- Endast en mindre del av föreslagna insatser i handlingsplanen för ökat valdeltagande har genomförts.
- Kommunikationssektionens professionella kunnande har inte kunnat utnyttjats på grund av att Valnämnden och kommundirektören gett kommunikatörerna sitt uppdrag för sent.
- En del av aktiviteterna i handlingsplanen omfattar politikneutrala insatser av utbildnings- och informationskaraktär. Ansvar för att dessa inte genomförts på ett bra sätt är inte tydligt. GAN torde dock haft ansvar för information och utbildning av förstagsångsväljare och KS/KSF för övriga.
- Valnämndens protokoll från möten under 2022 redovisar inte resultat avseende genomförande av Valnämndens Verksamhetsplan för 2022. En rimlig slutsats är därför att insatserna uteblivit. En ytterligare slutsats som utgör en konsekvens av detta är att nämnden brustit i sin kontroll.

- Valnämndens protokollerade beslut att de politiska partierna svarar för mobilisering av väljare saknar legalt stöd. Oklart är hur och om de politiska partierna delar denna syn och hur de verkat i frågan. Beslutat innebär risk för ett indirekt gynnande av den styrande minoriteten vilket är problematiskt ur demokratiperspektiv.
- Kommunens arbete med social hållbarhet har påverkats menligt av de uteblivna insatserna för att främja valdeltagandet i de valdistrikt som har lågt valdeltagande.

Rekommendationer

Valnämnden föreslår vidta ändamålsenliga åtgärder för att främja valdeltagande med prioritet för valdistrikt som hade lägre än 60% valdeltagande i 2022 års val.

Dessa är följande;

	<i>Röstberättigade</i>	<i>Valdeltagande 2022</i>
Vårby gård västra	1462	34,13%
Grantorp östra	1706	41,21%
Västra Skogås västra	1239	47,54%
Visättra-Björnkulla	1014	44,77%
Vårby gård centrum	1597	46,71%
Vårby gård östra	1572	47,65%
Flemingsberg södra	1455	45,64%
Visättra västra	1565	53,10%
Flemingsberg norra	890	51,24%
Grantorp norra	1300	52,38%
Vårby gård	1081	52,45%
Haga	1268	52,44%
Visättra östra	1322	52,87%
Visättra	1298	51,69%
Västra Skogås södra	1009	57,98%
Västra Skogås C	1618	52,53%
Västra Skogås norra	1489	56,41%

Valnämnden och KS föreslår etablera en ändamålsenlig organisation med personella resurser och tillräcklig budget för arbete med främjande av valdeltagande. Valnämnden och denna organisation bör varje år arbeta med främjande av valdeltagande oavsett om det är valår eller inte valår.

Huddinge 2023-01-09

Klas Hamrin

Kommunrevisor